

Francuska revolucija 1789. i njene posljedice

Turk, Ivana

Undergraduate thesis / Završni rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Croatian Studies / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet hrvatskih studija**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:111:822951>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-25**

Repository / Repozitorij:

[Repository of University of Zagreb, Centre for Croatian Studies](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
HRVATSKI STUDIJI

IVANA TURK

**FRANCUSKA REVOLUCIJA 1789. I
NJEZINE POSLJEDICE**

ZAVRŠNI RAD

Zagreb, 2019.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
HRVATSKI STUDIJI
ODSJEK ZA POVIJEST

IVANA TURK

**FRANCUSKA REVOLUCIJA 1789. I
NJEZINE POSLJEDICE**

ZAVRŠNI RAD

Mentor: doc. dr. sc., Kristina Milković

Zagreb, 2019.

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Događaji koji su prethodili Francuskoj revoluciji.....	3
3. Etape revolucije.....	6
3.1. Period uzleta revolucije (17. lipnja 1789. – 10. kolovoz 1792.).....	6
3.2. Period uspona i najvišeg dometa revolucije (10. kolovoz 1792. – 27. srpnja 1794.).....	10
3.3. Period zalaska revolucije (27. srpnja 1794. – 9. studeni 1799.).....	12
4. Posljedice Francuske revolucije.....	15
4.1. Utjecaj Francuske revolucije na ustavni razvoj u Europi.....	16
4.2. Posljedice Francuske revolucije u svijetu.....	18
5. Zaključak.....	19

1. Uvod

Krajem 18. stoljeća u Europi u brojnim monarhijama započinju pobune stanovništva te se jedna takva pobuna dogodila i u Francuskoj, gdje je izbila revolucija, čije su posljedice donijele brojne promjene prvenstveno u Francuskoj, a nakon toga i u Europi.¹ Spomenuta građanska revolucija je povijesni događaj koji uči tome da treba biti pažljiv u promišljanjima budući da nitko nije bio svjestan kolike razmjere će ona poprimiti iako su postojale naznake da bi moglo doći do velike pobune. Pokazat će se da je revolucija u Francuskoj bio događaj koji će pridobiti pažnju gotovo cijele Europe, ali i nekih dijelova svijeta. Revolucija u Francuskoj osobito se ticala europskih monarhija u kojima vladari postaju svijesni da je Francuska revolucija početak promjena u smislu stvaranja novog društvenog poretka.²

Tema ovog završnog rada relevantna je jer Francuska građanska revolucija slovi kao najvažniji događaj Europe u 18. stoljeću čije tekovine živimo i dan danas. Važnost Francuske revolucije proizlazi iz činjenice da se ne radi o običnoj građanskoj revoluciji. Riječ je o socijalnoj revoluciji, kojom je slomljen feudalni sustav u Francuskoj te je nastalo novo građansko društvo i učvršćeni su temelji kapitalističkog društvenog poretka, kojem je osnova privatno vlasništvo i poduzetništvo. Vodeća sila tijekom revolucije bila je buržoazija te je zahvaljujući Francuskoj revoluciji omogućen je novi politički poredak zbog čega je se smatra progresivnom, demokratskom i liberalnom.³

Budući da je Francuska revolucija vrlo relevantna tema, ona je zastupljena u radovima mnogih povjesničara, ali i pravnika te politologa. Veliki oslonac u pisanju ovog rada će biti sinteza svjetske povijesti, odnosno *Povijest 12. knjiga* čija su glavna tema kolonijalizam i građanske revolucije te knjiga hrvatskog akademika i pravnika Eugena Pusića *Francuska revolucija – ljudska prava i politička demokracija nakon dvjesto godina*.

Glavna teza koja će biti zastupljena u radu je kako je buržoazija pokrenula revoluciju s ciljem promjene društvenog poretka u Francuskoj, a na kraju je spomenuta građanska

¹ Herve LUXARDO, *Povijest ljudskog roda: Francuska revolucija 1789.*, Ljubljana-Zagreb, 1989., str. 2

² Alexis de TOCQUEVILLE, *The Old Regime and the French Revolution*, New York, 1983., str. 1

³ Eugen PUSIĆ (ur.), *Francuska revolucija – ljudska prava i politička demokracija nakon dvjesto godina*, Zagreb, 1991., str. 113

revolucija imala odjek i u drugim europskim državama, ali i u nekim dijelovima svijeta, premda tek tijekom 19. stoljeća. Tekovine revolucije najprije su se krajem 18. stoljeća počele širiti u talijanskim, njemačkim i poljskim državama, zatim u Nizozemskoj i Švicarskoj te u Skandinaviji, točnije u Švedskoj i Norveškoj. Za širenje ideja Francuske revolucije značajniji su događaji koji su uslijedili nakon 1799., a to su osvajanja Napoleona putem kojih su se te ideje zapravo širile.

U radu će najprije biti prikazano stanje u francuskoj državi prije izbijanja same revolucije, a zatim će navedeni događaj biti objašnjen kroz tri etape. Prvotno će biti spomenuto okupljanje staleža, a zatim će biti prikazani događaji koji su doveli do rušenja feudalnog poretka te uspostave republičke vlasti. Međutim, u zadnjem desetljeću 18 stoljeća postignuća Revolucije padaju u sporedni plan te su tekovine Revolucije na neko vrijeme bile zanemarene budući da je došlo do uspostave vladavine Direktorija i državnog udara 1799. koji je izveo Napoleon Bonaparte i time je revolucija službeno završena, a vlast je opet preuzela jedna osoba.

Cilj rada je prikazati povijest Francuske od 1788. do 1799. godine te objasniti tijek Francuske građanske revolucije, njezina postignuća i posljedice.

1. Događaji koji su prethodili Francuskoj revoluciji

U razdoblju prije revolucije Francuska je bila kraljevina pod vlašću kralja u čijim je rukama bila apsolutna vlast. Kralj doduše jest vladao uz pomoć ministara i savjeta, no on ih je sam imenovao. Krajem osamdesetih godina 18. stoljeća financijsko stanje Francuske bilo je jako kritično jer je kraljevska blagajna bila gotovo prazna i to velikim dijelom zbog financijske pomoći Amerikancima u ratu protiv Engleske tijekom Američkog građanskog rata.⁴ Naznake revolucije u Francuskoj bile su vidljive već tijekom 1787. godine kada je bila sazvana Skupština prvaka zbog sve kritičnijeg financijskog stanja u zemlji. Skupštine prvaka inače je sazivao vladar, no s vremenom je ta tradicija bila prekinuta te su spomenute skupštine sve češće sazivali plemići i parlament, pa se zbog toga razdoblje između saziva skupštine prvaka i Generalnih staleža počinje nazivati "aristokratskom pobunom". Potkraj 1786. godine generalni kontrolor financija, ministar Calonne, sazvaio je skupštinu prvaka za početak 1788. godine. Skupština je bila sazvana ponajprije iz razloga da se pronađu načini kako izbjeći bankrot, ali i kako bi nametnuo svoje reforme pripadnicima skupštine koje je sam izabrao. Ministar Calonne je tako predložio jednake namete za sve, tako zvanu „teritorijalnu subvenciju“, što su već prije predlagali francuski političari Turgot i Necker te je između ostalog predložio i oprost duga kleru uz uvjet preuzimanja zakupa vlastelinskih prava Crkve.⁵

Skupština koju je 22. veljače 1787. godine sazvaio ministar Calonne nije prošla onako kako je on to zamislio. Naime, prvaci su se okupili u oporbu zbog optužbi od strane javnosti da su pod utjecajem Calonnea, pa su odbili njegove prijedloge te je ga je kralj odmah nakon toga i smijenio s dužnosti generalnog kontrolora financija, a sama skupština je bila raspuštena. Nakon ovih reformskih pokušaja započelo je revolucionarno djelovanje u Francuskoj.⁶

Uz teško financijsko stanje nezadovoljstvo u zemlji bilo je prouzročeno i zastarjelim feudalno-aristokratskim uređenjem društva i države u kojem su povlastice uživali plemstvo i visoko svećenstvo, dok je treći stalež, kojeg su činili seljaci i buržoazija, bio

⁴ Herve LUXARDO, *Povijest ljudskog roda: Francuska revolucija 1789.*, Ljubljana-Zagreb, 1989., str. 2-4.

⁵ Kristina MILKOVIĆ (ur.), *Povijest 12. knjiga: Kolonijalizam i građanske revolucije*, Zagreb, 2008., str. 519.

⁶ Isto, str. 520

u vrlo nezavidnom položaju. Buržoazija je bila predvodnik trećeg staleža, ali i revolucije na čiji je tijek i razvoj značajno utjecala. Unatoč tome što buržoazija nije bila sklona demokraciji, ona je imala vodeću ulogu u rušenju starog poretka kao i u nastajanju novog društvenog poretka i institucija nakon revolucionarnih zbivanja. Sredinom 1788. godine kralj Luj XVI. odlučio se na sazivanje Generalnih staleža zbog sve većeg društvenog pritiska i zahtjeva za političkim reformama, kao i zahtjeva za ukidanje feudalnih povlastica.⁷ Sazivu Generalnih staleža pridonijela je i teška ekonomska situacija tijekom 1788. godine koja je bila posljedica jako loše žetve, pa je došlo do rasta cijena žitarica a time je poskupio i kruh. Nakon toga ljudi brinu kako priskrbiti kruh za svoju obitelj, pa iz tog razloga stanovništvo smanjuje nabavu industrijskih proizvoda što onda dovodi do zastoja u proizvodnji te u konačnici do nezaposlenosti. Iz tih razloga financijska kriza postajala je sve gora te je to bio glavni problem kojeg je trebalo što prije riješiti i pritom su se nametnula tri moguća rješenja. Prvo rješenje bilo je državni bankrot, zatim jedna od opcija je bila uvođenje temeljnih reformi od strane ministara i kralja te sazivanje Generalnih staleža.⁸ Na temelju tih zahtjeva kralj je odlučio sazvati Generalne staleže, pa su oni bili sazvani na način da su predstavnici staleža zasjedali odvojeno te je zahtjev kralja bio da će se glasati po staležima pri čemu će svaki stalež imati jedan glas. Ovakva kraljeva odluka išla je na korist aristokracije, dok je kod trećeg staleža izazivala ogorčenost jer je time zapravo u samom početku bila zajamčena prevlast prvog i drugog staleža. Seljaci su nakon takve odluke zahtijevali zajedničko zasjedanje te da se glasa po broju zastupnika, a ne po broju staleža, međutim jedino što su dobili jest broj zastupnika koliko su ukupno imali prvi i drugi stalež zajedno, no od toga nije bilo koristi budući da je bio odbijen prijedlog za pojedinačnim glasanjem.⁹

Generalni staleži okupili su se 5. svibnja 1789. godine i time je započela rasprava o aktualnoj situaciji u zemlji te je kralj zahtijevao da se prvenstveno radi na rješavanju financijske i političke krize i da se odbiju svi zahtjevi za uvođenje bilo kakvih novosti u politički život. Unatoč kraljevim uputama, Treći stalež je na zasjedanju tražio

⁷ Eugen PUSIĆ (ur.), *Francuska revolucija – ljudska prava i politička demokracija nakon dvjesto godina*, Zagreb, 1991., str. 114-116.

⁸ Kristina MILKOVIĆ (ur.), *Povijest 12. Knjiga: Kolonijalizam i građanske revolucije*, Zagreb, 2008., str. 524

⁹ Eugen PUSIĆ (ur.), *Francuska revolucija – ljudska prava i politička demokracija nakon dvjesto godina*, Zagreb, 1991., str. 116- 117.

ravnopravni položaj svih staleža, a uz to zahtijevali su i donošenje novog ustava kojim bi se ograničila kraljeva vlast i kojim bi se omogućilo lakše donošenje novih zakona i poreza. Naravno, Treći stalež nije naišao na razumijevanje kralja i plemstva, pa je Treći stalež rješenje vidio jedino u revolucionarnom djelovanju.¹⁰

¹⁰ Eugen PUSIĆ (ur.), *Francuska revolucija – ljudska prava i politička demokracija nakon dvjesto godina*, Zagreb, 1991., str. 117

2. Etape revolucije

Francusku revoluciju mnogi povezuju uz 14. srpnja 1789. godine, no to nije povijesni događaj koji se dogodio u jednom danu iako taj datum simbolizira njezin početak. Revolucija je obuhvatila dulji vremenski period te je zahvatila i sve društvene slojeve od kojih je svaki društveni stalež različito odredio kraj Revolucije. Za krupnu buržoaziju revolucija je bila završena donošenjem monarhijskog ustava u rujnu 1791. godine, za revolucionarnu buržoaziju kraj revolucije označen je 27. srpnja 1794. godine kada je vladavina montanjara zamijenjena vladavinom termidoraca. Srednja buržoazija smatrala je da je revolucija završila 9. studenog 1799. godine.¹¹ Srednja buržoazija je taj datum smatrala značajnim jer je tada bilo raspušteno Vijeće pet stotina nakon državnog udara Napoleona Bonapartea.¹²

2.1. Period uzleta revolucije (17. lipnja 1789. – 10. kolovoz 1792.)

Generalni staleži okupili su se u svibnju 1789. godine kako bi stvorili plan za rješavanje financijske krize, ali i uspostavili novu podjelu zemljišnog vlasništva. Zbog toga se razmatrala prodaja crkvenih dobara kako bi se pokrio deficit, odnosno državni dug te su takve ideje bile iznesene u kolovozu iste godine na sjednici Ustavotvorne skupštine kada je dan prijedlog da će država brinuti o troškovima liturgije, dok će istodobno imovina Crkve biti dana na raspolaganje narodu i poslužiti će kao naknada za vraćanje duga. U svibnju 1790. godine krenulo se s realizacijom tih ideja te je započela prodaja nacionalnih dobara koja je u početku bilježila uspjehe no nisu svi imali koristi od toga. Seljaštvo naravno nije imalo dovoljno sredsstva da sudjeluje u kupovini zemljišta te su se preraspodjelom zemljišnog posjeda obogatili ponajprije građani i jedan dio imućnih zemljoposjednici, dok se istodobno broj seljaka bezemljaša nije previše smanjio. Zbog svega toga neprestano će dolaziti do nezadovoljstva među narodom tijekom devedesetih godina 18. stoljeća.¹³

Što se tiče Ustavotvorne skupštine, kao nove institucije, ona je nastala 20. lipnja 1789. godine kada je Treći stalež prekoračio svoje ovlasti te je konstituirana Nacionalna i

¹¹ Eugen PUSIĆ (ur.), *Francuska revolucija – ljudska prava i politička demokracija nakon dvjesto godina*, Zagreb, 1991., str. 114

¹² Herve LUXARDO, *Povijest ljudskog roda: Francuska revolucija 1789.*, Ljubljana-Zagreb, 1989., str. 7

¹³ Kristina MILKOVIĆ (ur.), *Povijest 12. knjiga: Kolonizacija i građanske revolucije*, Zagreb, 2008., str. 538-539

Ustavotvorna skupština.¹⁴ Nacionalnu skupštinu činile su sve tri staleške skupštine te se ona proglasila jedinim predstavnikom francuske države kojoj je osnovni zadatak bio donijeti novi ustav. Kako bi se mogao pripremiti novi ustav, Nacionalna skupština, koja se 9. Srpnja proglasila Ustavotvornom nacionalnom skupštinom, uspostavila je Ustavni komitet. Konstituiranje Nacionalne i Ustavotvorne skupštine početak je revolucionarnih događanja u Francuskoj budući da dolazi do sukoba između kralja i Skupštine koja je svoje ovlasti stavljala iznad kraljevih i time ugrožavala njegov dotadašnji autoritet. S obzirom da je kralj osjećao da njegova vlast slabi namjeravao je intervencijom vojske rastjerati Ustavotvornu skupštinu te je zbog toga sastavio i vladu, koja je bila protiv političkih promjena, koje je Skupština nastojala uvesti. Nakon takvih kraljevih poteza buržoazija je strahovala od gubitka tek stečenih političkih položaja te je pozvala šire stanovništvo na pobunu i oni su zajedno, 14. srpnja 1789. godine, izvršili napad na Bastilju i srušili je te stoga se ovaj datum u povijesti tumači kao početak Francuske revolucije.¹⁵

Do ljeta 1789. u Parizu vlada nezadovoljstvo ne samo političkom situacijom već i zbog poskupljenja hrane. Budući da se kralj bojao da ne dođe do građanskih pobuna, postavio je na ulice Pariza vojsku kao upozorenje. Uz sve to kralj je u to vrijeme otpustio i političara Neckera, koji se bavio rješavanjem pitanja inflacije i državnog duga, te je i to izazvalo nezadovoljstvo naroda koji se već 12. srpnja 1789. počeo okupljati. Do jutra 14. srpnja 1789. okupila se golema masa ljudi, koja se počela naoružavati oružjem iz Invalidskog doma, no zbog nedostatka baruta uputili su se prema Bastilji gdje su bile spremljene zalihe. Budući da upravitelj Bastilje nije pustio uznemirene mase da uđu u zatvor i oružarnicu, one su upotrijebile silu i razrušile Bastilju - simbol kraljeve samovolje. U Francuskoj se 14. srpnja slavi kao Dan Bastilje, odnosno dan kada je pobijedila sloboda, jednakost i bratstvo nad tiranijom i samovladom.¹⁶

Dana 4. kolovoza 1789. Ustavotvorna skupština donijela je odluku o donošenju deklaracije prava prije nego se donese konačan ustav. Uz to, nizom dekreta odlučeno je da se ukinu povlastice za aristokraciju, seljaci su oslobođeni feudalnih davanja, porezne

¹⁴ Jean CARPENTIER i Farncois LEBRUN, *Povijest Francuske*, Zagreb, 1999., str. 186.

¹⁵ Eugen PUSIĆ (ur.), *Francuska revolucija – ljudska prava i politička demokracija nakon dvjesto godina*, Zagreb, 1991., str. 117-118.

¹⁶ Vid Jakša OPAČIĆ, *Istina o povijesti: Kako novi dokazi mijenjaju priču o prošlosti*, Zagreb, 2007., str. 116-119.

obaveze uvedene su za sve građane, a na selu su ukinuti kmetski odnosi. Na temelju svega toga, Ustavotvorna skupština je 26. kolovoza 1789. donijela *Deklaraciju o pravima čovjeka i građanina* te je time došlo do prekretnice u borbi za ljudska prava u Francuskoj. Također, ti događaji su nešto kasnije odjek su imali i diljem Europe.¹⁷ *Deklaracijom o pravima čovjeka i građanina* proglašeno je nekoliko temeljnih načela: ljudi su „slobodni i jednaki u pravima“, „načelo suvereniteta svake države počiva isključivo na narodu“. Međutim, Ustavom koji je donijela Ustavotvorna skupština 3. rujna 1791. kralj i dalje ima velike ovlasti.¹⁸ Nakon donošenja tog Ustava, za buržoaziju je revolucija bila završena te se Ustavotvorna skupština razila krajem rujna iste godine. Ustavom od rujna 1791. u Francuskoj je uvedena ustavna monarhija i kraljeva je vlast bila ograničena. Unatoč tome u državi je i dalje vladalo nezadovoljstvo, ponajprije iz zato što novim Ustavom nisu bile proširene političke slobode, ali i zbog sve veće ekonomske krize te neprestanih nesuglasica između kralja i Zakonodavne skupštine.¹⁹ U Ustav iz 1791. Ustavotvorna skupština morala je uvrstiti i neke vjerske zakone iako je vjera bila izvan njezine domene. Bavljene vjerskim pitanjima bilo je neophodno budući da je još prije odlučeno da će se prodajom crkvenih dobara pokriti državni dug. Između ostalog donijet je i *Građanski ustav svećenstva* kojim su ukinuti neki samostani te su preustrojeni državni okruzi. Takve promjene izazvale su reakciju pape Pija VI. koji nije želio prihvatiti vjerski preustroj u Francuskoj te je ispravama iz ožujka i travnja 1791. službeno osudio *Građanski ustav svećenstva*. Nakon toga došlo je do konačne podjele Crkve u francuskoj državi koja je ionako već postojala. Naime, postojale su dvije crkve, jedna Ustavna koju je financijski podupirala država, i druga je bila Rimski crkva koja je i dalje bila priklonjena papi i odbijala prihvatiti Ustav iz 1791. godine. Kralj, koji je i sam bio uvjereni katolik i vjernik, požalio je zbog prihvaćanja *Građanskog ustava svećenstva* te je želio da se na dvoru postavi svećenik za dijeljenje milostinje koji bi bio vjeran papi. Narod je nastojao spriječiti kralja u tom naumu te je on odlučio pobjeći iz Pariza, ali je bio uhvaćen na putu za habsburšku Nizozemsku. Sukob između Skupštine i Crkve te bijeg kralja bili su događaji koji su uzrokovali nemire i zabrinutost među stanovništvom

¹⁷ Eugen PUSIĆ (ur.), *Francuska revolucija – ljudska prava i politička demokracija nakon dvjesto godina*, Zagreb, 1991., str. 118-119

¹⁸ Jean CARPENTIER i Francois LEBRUN, *Povijest Francuske*, Zagreb, 1999., str. 186.

¹⁹ Eugen PUSIĆ (ur.), *Francuska revolucija – ljudska prava i politička demokracija nakon dvjesto godina*, Zagreb, 1991., str. 121-123.

Francuske. Nakon toga Skupština je razriješila kralja svih dužnosti i preuzela izvršnu i zakonodavnu vlast.²⁰

Početak listopada 1791. godine, kada se Zakonodavna skupština prvi put sastala, činilo se da će kompromisna vladavina između krupne buržoazije i plemstva biti održiva. U Zakonodavnoj skupštini najmanji broj članova imali su jakobinci koji su u to vrijeme obuhvaćali žirondince i montanjare, koji su bili radikalni pripadnici narodnog pokreta. Većinu u Skupštini imali su tako zvani nezavisni koji su pripadali srednjoj buržoaziji te su oni u tom trenutku podržavali postojeći ustavni poredak i ograničenu kraljevu vlast, ali se nisu slagali s kompromisnim završetkom revolucije. Ubrzanom tijeku revolucionarnih zbivanja pridonijela je i sitna buržoazija te građani Pariza koji su bili organizirani u Pariškim komunama. Sitna buržoazija je bila dosta brojna te njihova moć nije bila zanemariva i to je uvidjela srednja buržoazija koja se više osjećala ugroženom jer je krupna buržoazija počela surađivati s plemstvom i kraljem u svrhu pokretanja kontrarevolucije.²¹ Uz sve to, tijekom ožujka 1792., nadovezao se i rat s Habsburškom Monarhijom. Kada se u rat uključila i pruska vojska i kada su granice Francuske bile sve više ugrožavane, Zakonodavna skupština je u srpnju 1792., na prijedlog jakobinaca, proglasila da je „domovina u opasnosti“ te se u Nacionalnu gardu počinju uključivati i pasivni građani, pa je time jačao nacionalni i revolucionarni pokret. No, s druge strane, žirondinci, koji se protive promjenama, istodobno pokazuju interes za kompromis s kraljem i krupnom buržoazijom.²²

²⁰ Kristina MILKOVIĆ (ur.), *Povijest 12. knjiga:Kolonizacija i građanske revolucije*, Zagreb, 2008., str. 546-548

²¹ Smiljko SOKOL, *Francuska revolucija – ljudska prava i politička demokracija nakon dvjesto godina*, Zagreb, 1991., str. 111

²² Eugen PUSIĆ (ur.), *Francuska revolucija – ljudska prava i politička demokracija nakon dvjesto godina*, Zagreb, 1991., str. 124-125

2.2. Period uspona i najvišeg dometa revolucije (10. kolovoz 1792. – 27. srpnja 1794.

)

Ogorčeno stanovništvo sve više optužuje kralja za suradnju s neprijateljem, a sve u svrhu vraćanja starih povlastica te su se zbog toga narodne mase, koje su predvodili jakobinci, 10. kolovoza 1792. godine odlučile za oružani ustanak u Parizu. Narodne mase tražile su svrgavanje kralja i sazivanje Nacionalnog konventa i time je započela druga faza revolucije.²³ Nakon toga Zakonodavna skupština suspendirala je kralja i izglasala sazivanje skupštine Konventa, koja je bila izabrana općim glasanjem, dok se istodobno na granicama niže poraz za porazom u ratu protiv Austrije i njezinih saveznika.²⁴ U razdoblju francuske povijesti od 10. kolovoza do 20. rujna 1792. godine ukinut je Ustav od rujna 1791., kralj je suspendiran i uspostavljen je republički način vladanja.²⁵

Dana 20. rujna 1792. godine Francuska je porazila Austriju kod Valmyja te je dan nakon toga Konvent proglasio Republiku.²⁶ No, ubrzo nakon toga izbio je sukob između žirondinca i montanjara. Žirondinci su se, što se tiče socijalnog i ekonomskog područja, zalagali za slobodu u privredi i trgovini, bez uplitanja države. Što se tiče političke sfere, žirondinci su se protivili revolucionarnoj diktaturi te su se zalagali za osobne slobode i slobodu tiska, a sve kako bi učvrstili svoju vlast. Nasuprot njima stajali su montanjari, lijevo krilo jakobinaca, koji su se, najkraće rečeno, protivili svemu za što su se zalagali žirondinci, a borili za ono čemu su se žirondinci protivili.²⁷ Sukobi su izbijali i zbog Pariške komune u kojoj su prevlast imali montanjari, a žirondinci su se bunili i protiv smrtne kazne kralju Luju XVI. koju je odredio Konvent u siječnju 1793. godine. Nakon smrti kralja Luja XVI. većina europskih zemalja stvorila je prvu koaliciju i ušla u rat protiv revolucionarne Francuske.²⁸ Gotovo cijela Europa je ušla u rat protiv Francuske te su jedino Osmansko Carstvo, Švicarska i skandinavske zemlje zadržale dobre odnose s Francuskom. Osim ratnog stanja u kojem Francuska nije imala prevelike izgleda, zemlju

²³Eugen PUSIĆ (ur.), *Francuska revolucija – ljudska prava i politička demokracija nakon dvjesto godina*, Zagreb, 1991., str. 125

²⁴Herve LUXARDO, *Povijest ljudskog roda: Francuska revolucija 1789.*, Ljubljana-Zagreb, 1989., str. 6

²⁵Eugen PUSIĆ (ur.), *Francuska revolucija – ljudska prava i politička demokracija nakon dvjesto godina*, Zagreb, 1991., str. 127

²⁶Herve LUXARDO, *Povijest ljudskog roda: Francuska revolucija 1789.*, Ljubljana-Zagreb, 1989., str. 6

²⁷Smiljko SOKOL, *Francuska revolucija – ljudska prava i politička demokracija nakon dvjesto godina*, Zagreb, 1991., str. 112

²⁸Eugen PUSIĆ (ur.), *Francuska revolucija – ljudska prava i politička demokracija nakon dvjesto godina*, Zagreb, 1991. str. 128

se razdirali i sve žešći sukob između žirondinaca i montanjara, koji je završio u lipnju 1793. pobjedom montanjara te je nakon toga donesen i novi ustav, Ustav prve godine, koji je bio napisan više u demokračičnom duhu nego je to bio Ustav iz 1791. godine. Ustavom iz 1793. donijeta je i nova *Deklaracija o pravima čovjeka i građanina* te uvedeno je opće pravo glasa za muškarce, a velika novost je bila što je društvo trebalo pomoći siromasima pronaći posao ili im pomoći materijalnim davanjem. Međutim, taj Ustav nije bio primjenjiv za tadašnje stanje u državi pa je Konvent uspostavio vlast izvanredne vlade.²⁹ Stanje u ratnoj Francuskoj bilo je kritično te je takva situacija dovela do formiranja i vladavine Komiteta javnog spasa i Komiteta opće sigurnosti.³⁰ Komitet javnog spasa, osnovan još u travnju 1793., u lipnju uspostavlja diktaturu i ozakonjuje se državni teror, a sve u svrhu borbe protiv kontrarevolucionara. U razdoblju državnog terora Komitet opće sigurnosti i Revolucionarni komiteti bili su zaduženi za hvatanje sumnjivih građana. Tako su smaknuti brojni nedužni ljudi, a u proljeće 1794. Robespierre, vođa Komiteta javnog spasa, dao je uhititi hebertiste koji su nastojali pooštriti revolucionarne političke prisile te su se uz to zalagali i za što veće miješanje države u privredu a u tome su ih podržavali montanjari. Hebertisti su naziv dobili po svom osnivaču Jacquesu Hebertu te su oni zapravo bili gerilski odred tijekom Revolucije i bili su veliki protivnici Crkve. Najgora situacija bila je kada je u lipnju 1794. Komitet izglasao zakon kojim osuđeni nije imao pravo na branitelja pa je tako u posljednjem mjesecu državnog terora ubijeno najviše ljudi.³¹

Opće stanje u zemlji počelo se poboljšavati krajem 1793. i početkom 1794. godine kada Francuska bilježi uspjehe na vanjskom planu prenašanjem ratnih zbivanja izvan granica, a značajni uspjesi postignuti su i unutar same države jer je suzbijen kontrarevolucionarni ustanak u Vendéeji. No stanje u zemlji bilo je daleko od idealnog te se već u ožujku 1794. započeli novi sukobi u Konventu, ali i izvan njega.³² U tom razdoblju došlo je do sukoba između dva komiteta koja su do tada surađivala. Sukob je bio na vrhuncu u srpnju iste godine kada je Konvent zajedno s Komitetom opće sigurnosti

²⁹ Kristina MILKOVIĆ (ur.), *Povijest 12. knjiga: Kolonijalizam i građanske revolucije*, Zagreb, 2008., str. 578-582.

³⁰ Jean CARPENTIER i Francois LEBRUN, *Povijest Francuske*, Zagreb, 1999., str. 189

³¹ Herve LUXARDO, *Povijest ljudskog roda: Francuska revolucija 1789.*, Ljubljana-Zagreb, 1989., str. 6

³² Eugen PUSIĆ (ur.), *Francuska revolucija – ljudska prava i politička demokracija nakon dvjesto godina*, Zagreb, 1991., str. 136-137.

optužio Robespierrea i njegove pristaše i naredio njihovo uhićenje pa je tako nakon dvije godine srušena revolucionarna montanjarska konventska vladavina.³³

Period revolucionarne montanjerske vladavine karakterizira oštra diktatura prema svima koji su bili kontra revolucije te protiv republike i nezavisnosti francuske države. Revolucionarna vladavina nastala je kao posljedica teških vanjskih i unutrašnjih političkih okolnosti koje su Konvent udaljivale od prvobitnih demokratskih ideja. Teror, koji se provodio u ime slobode s vremenom je imao sve više protivnika te je doveo do raspada montanjarske vlasti, a u krajnjoj liniji i do poraza revolucije.³⁴

2.3. Period zalaska revolucije (27. srpnja 1794. – 9. studeni 1799.)

Nakon vladavine terora montanjara započela je termidorska konventska vladavina koja je bila obilježena još većim terorom te je bila usmjerena protiv radikalnog narodnog pokreta i montanjara. Tijekom kolovoza 1794. raspravljalo se o tome hoće li Komitet javnog spasa ostati središnji organ vlasti, no na kraju su njegove nadležnosti bile uvelike smanjene Dekretom o reorganizaciji komiteta Konventa 24. kolovoza 1794. godine. Prema spomenutom Dekretu, u nadležnosti Komiteta javnog spasa bilo je određivanje ratnih planova na kopnu i na moru i nadzor njihovih izvršenja, dok je Komitet opće sigurnosti brinuo o djelovanju opće policije Republike. S obzirom na područja djelovanja tih Komiteta, bila je smanjena mogućnost da se nametnu ostalim komitetima i plenumu Konventa. U rujnu 1794. godine Konvent je dopunio Dekret o reorganizaciji komiteta, od kolovoza iste godine, čime je odlučio da svaki komitet mora svakih deset dana izvještavati Konvent o svim svojim akcijama i o tome kako se izvršavaju odluke samog Konventa. Uz sve to ukinuti su i svi revolucionarni komiteti u lokalnim zajednicama koji su zamijenjeni tako zvanim komitetima budnosti, koji su ponajprije bili organi vlade. Na taj je način Konvent, kao i na početku svog djelovanja, pretvoren u središnji organ revolucionarne vlasti.³⁵

Što se tiče socijalnih i ekonomskih prilika tog razdoblja, one su bile dosta loše. Naime, tijekom 1794. nastupilo je razdoblje inflacije što je onda uzrokovalo nezadovoljstvo u

³³ Jean CARPENTIER i Francois LEBRUN, *Povijest Francuske*, Zagreb, 1999., str. 191

³⁴ Eugen PUSIĆ (ur.), *Francuska revolucija – ljudska prava i politička demokracija nakon dvjesto godina*, Zagreb, 1991., str. 138.

³⁵ Smiljko SOKOL, *Politička i ustavna povijest jakobinskog razdoblja francuske revolucije*, Zagreb, 1989., str. 226-229.

narodu koje je do 1795. godine postajalo sve veće. Vrhunac nezadovoljstva bio je početkom travnja 1795. godine kada je masa ljudi prodrila u Konvent i zahtijevala da se provede ustav iz 1793. kao i da se riješi problem cijena i nedostupnosti živežnih namirnica. Budući da su se nemiri nastavili diljem Pariza, Konvent je uveo opsadno stanje te je nakon toga uspostavljen red. No već u svibnju došlo je do novih pobuna koje su nasilno ugušene.³⁶

U kolovozu 1795. godine donesen je novi ustav, kojemu je kao i svima do sad, prethodila deklaracija, koja je ovaj put dobila naziv *Deklaracija o pravima i dužnostima čovjeka i građanina* te se jednakost ljudi u ovoj deklaraciji očitovala samo kao jednakost pred zakonom. Što se tiče slobode mišljenja i vjeroispovijesti te prava na obrazovanje i socijalnu pomoć, one nisu sadržane u ovoj Deklaraciji kao što je to bilo u onoj iz 1793. godine, a jedna od važnijih odluka termidorskog Konventa je odvajanje Crkve od države. Ustavom od 22. kolovoza 1795. vlast je organizirana na načelu podjele u smislu da su zakonodavna tijela bila potpuno odvojena od izvršne vlasti. Na temelju toga uspostavljeno je dvodomno Zakonodavno tijelo koje se sastojalo od Vijeća starijih i Vijeća petstotina, dok je izvršna vlast bila povjerena Direktoriju, kojeg je činilo pet članova.³⁷ Nakon toga, 26. listopada 1795., održana je posljednja sjednica Konventa nakon čijeg je raspuštanja završilo posljednje razdoblje konventske vladavine.³⁸

Razdoblje u kojem je Ustav iz 1795. trebao biti prihvaćen bilo je obilježeno teškom socijalno-ekonomskom, ali i političkom situacijom budući da je neprestano dolazilo do neslaganja između Zakonodavnog tijela i Direktorija, a neslaganja je bilo i unutar samog Direktorija. Tijekom prvih godina vladavine Direktorija izbijale su pobune rojalista i jakobinaca te se stvarao strah da bi neojakobinci mogli preuzeti vlast.³⁹ Ionako teško političko stanje u Francuskoj bilo je praćeno ratom protiv Prve koalicije no nakon što su potpisani mirovni sporazumi s Austrijskim saveznicima, Pruskom, Španjolskom i Nizozemskom 1795. godine, trebalo je još riješiti odnos sa samom Austrijom. U toj

³⁶Eugen PUSIĆ (ur.), *Francuska revolucija – ljudska prava i politička demokracija nakon dvjesto godina*, Zagreb, 1991., str. 139-140

³⁷Eugen PUSIĆ (ur.), *Francuska revolucija – ljudska prava i politička demokracija nakon dvjesto godina*, Zagreb, 1991., str. 140-143

³⁸Smiljko SOKOL, *Politika i ustavna povijest jakobinskog razdoblja francuske revolucije*, Zagreb, 1989., str. 243

³⁹Eugen PUSIĆ (ur.), *Francuska revolucija – ljudska prava i politička demokracija nakon dvjesto godina*, Zagreb, 1991., str. 143

situaciji Napoleon, koji je u to vrijeme bio francuski vojskovođa, pokazao je svoje vojno-strategijsko znanje i u samo godinu dana sukoba car Austrije bio je primoran na mir u Campoformiju koji je potpisan u listopadu 1797. godine. Ponesen ratnim uspjesima Napoleon uvodi blokadu engleske trgovine s ciljem slabljenja Engleske, a u svrhu povećanja svoje slave. Tijekom svibnja 1798. godine Napoleon je krenuo u egipatski vojni pohod, no to nije bila jednostavna zadaća kao što je to Napoleon zamislilo. Naime, general Nelson, vođa britanske flote, porazio je Francusku kod Abukira početkom kolovoza iste godine.⁴⁰ Stanje je postalo još gore kada se, 1798. godine na čelu s Engleskom, počela stvarati Druga koalicija protiv Direktorija. Za Francusku je tada uslijedilo teško ratno razdoblje budući da je republikanska vojska početkom 1799. doživljavala teške poraze. U studenome 1799. godine Napoleon se uspio vratiti iz Egipta pa je uz pomoć nekolicine ministara i brata Luciena, koji je bio predsjednik Vijeća petstotina, izveo državni udar. Nakon toga, 10. studenog 1799., raspušteno je Vijeće petstotina te je Bonaparte, uz privremeni trijumvirat, preuzeo svu vlast. Nakon tih događaja Napoleon Bonaparte je objavio: „Građani, s revolucijom je svršeno!“. Nakon tog događaja u Francuskoj počinje novo razdoblje povijesti kada vlast ponovo prelazi u ruke jedne osobe.⁴¹

⁴⁰ Jean CARPENTIER i Francois LEBRUN, *Povijest Francuske*, Zagreb, 1999., str. 192-193.

⁴¹ Herve LUXARDO, *Povijest ljudskog roda: Francuska revolucija 1789.*, Ljubljana-Zagreb, 1989., str. 7.

3. Posljedice Francuske revolucije

Francuska građanska revolucija je događaj, koji se odvijao u dosta složenim društvenim okolnostima kada je dolazilo do sukoba između različitih slojeva društva, ponajprije između aristokracije i nižih slojeva. Sama revolucija nije izgradila trajniji politički poredak niti je stvoren stabilni oblik vlasti. Tijekom revolucije često je dolazilo do stvaranja društvenih i političkih saveza između različitih staleža i skupina od kojih ni jedan nije bio dugoga vijeka jer su pojedine skupine mijenjale svoje političko usmjerenje i prelazile s lijeve na desnu političku poziciju ili obrnuto.⁴²

Francuska revolucija istaknula je jedno od najosnovnijih obilježja svake države, a to je načelo nacionalne, odnosno narodne suverenosti. Također, revolucijom su određena osnovna građanska prava kao što su načelo građanske jednakosti, osobna i politička prava te sloboda čovjeka i građanina. Tijekom revolucije donijeto je nekoliko dokumenata i deklaracija u kojima su bila definirana prava čovjeka i građanina, a po dosegu demokratičnosti najznačajnija je Deklaracija iz 1793. godine kojom su bile određene društvene jednakosti te su po prvi put definirana socijalno-ekonomska i kulturna prava čovjeka. Što se tiče političkih prava građana ona su proširena u drugoj fazi, tijekom najvećeg dometa revolucije kada biračko pravo dobivaju svi punoljetni muški građani.⁴³

Veliku ulogu u organizaciji vlasti, ali i u stvaranju europske i svjetske ustavnosti imala je imalo je razdoblje jakobinske vlasti koje se može svesti na dva kruga utjecaja, a to su sankilotizam i jakobinizam. Sankilotizam je bio pokret buržoasko-demokratske revolucije koji je zastupao dvije glavne ideje, a to su bile načelo javnosti i načelo jedinstva djelovanja. Oba navedena načela bila su bitna za demokratski model vlasti kakav su zamislili sankiloti te su u tom smislu smatrali da je važno međusobno djelovanje različitih političkih sekcija Pariške komune kao bratskih zajednica te su se jako protivili bilo kakvom obliku centralizacije. Sljedeći krug utjecaja na razvoj vlasti u francuskoj državi je jakobinizam koji predstavlja ideologiju radikalnog dijela Revolucije, a to su bili jakobinci. Spomenuta, politički lijevo orijentirana, grupacija isticala se po svojim oštrim

⁴²Eugen PUSIĆ (ur.), *Francuska revolucija – ljudska prava i politička demokracija nakon dvjesto godina*, Zagreb, 1991., str. 146

⁴³ Isto, str. 146-147

i detaljnim zahtjevima kada su u pitanju bili ustav, građanske slobode i jednakost, ali su istodobno bili i netolerantni prema svima koji nisu dijelili isto mišljenje kao jakobinci.⁴⁴

3.1. Utjecaj Francuske revolucije na ustavni razvoj u Europi

Može se reći da od Francuske građanske revolucije započinje razvoj modernog društva, koje bi se ostvario i bez toga, ali vjerojatno kasnije u povijesti budući da se Francuska revolucija odigrala u osamnaestom stoljeću. Nakon tog događaja došlo je do promjena u svim sferama društvenog života, između ostalog u politici, ekonomiji i kulturi te je teško ustvrditi u kojim se još sve sferama života očitovala Francuska revolucija diljem svijeta.⁴⁵

Razvoj ustavnosti u Europi bio je uvjetovan francuskim, ali i britanskim te američkim utjecajem, no treba istaknuti da je pritom francuski utjecaj bio najveći i najneposredniji. Što se tiče francuskog utjecaja na razvoj ustavnosti, može se govoriti u dva pravca, oslobođenje društva i pojedinca te razvoj pisanih akata kao što su deklaracija i ustav. Kada se govori o oslobođenju društva misli se zapravo na stvaranje pogodne klime za razvoj ustavnosti. Tijekom i nakon revolucije došlo je do promjena ljudske osobnosti, čak i onih koji nisu živjeli u to doba niti čuli za nju, jer tada ljudi postaju slobodniji. Što se tiče nastanka deklaracija poznata su tri takva akta iz razdoblja Francuske revolucije. Značajna je prva i najkraća Deklaracija iz 1789. godine, ne po svom demokratskom postignuću, već zato što je bila prvi pisani dokument koji je bio posljedica revolucije. Najznačajnija po svom sadržaju je bila druga po redu Deklaracija, ona iz 1793. godine, kojom su zajamčene široke slobode građana, dok je posljednja Deklaracija, iz 1795. godine, odredila dužnosti i prava čovjeka i građanina, ali je po svom demokratskom sadržaju bila siromašnija od prethodne. Svaka od ovih deklaracija prethodila je donošenju novog ustava. Prvi, od njih tri, donijet je 1791. godine te je time označen početak suvremenih ustava u Europi. Ovim Ustavom regulirani su zakoni te društveno i državno uređenje, a sam ustav donijet je na temelju dogovora između Narodne skupštine, predstavnika naroda, i kralja. Naredni Ustav iz 1793. godine donijet je nakon ukidanja monarhije kada je započelo razdoblje konvntske vladavine te je taj ustav bio izraz volje

⁴⁴ Smiljko SOKOL, *Politika i ustavna povijest jakobinskog razdoblja francuske revolucije*, Zagreb, 1989., str. 249-253.

⁴⁵ Eugen PUSIĆ (ur.), *Francuska revolucija – ljudska prava i politička demokracija nakon dvjesto godina*, Zagreb, 1991., str. 331.

naroda i o tome nam govori činjenica da je usvojen referendumom. Ustavom iz 1795. godine prekinut je sistem konventske vladavine te je počelo razdoblje vladavine Direktorija tijekom kojeg su tekovine i ideje Francuske revolucije bile zanemarivane..⁴⁶

Nakon donošenja deklaracija i ustava u Francuskoj, brojne europske zemlje slijedile su taj primjer i donosile ustave po francuskom uzoru. Francuska revolucija utjecala je i na postojanje carstava kao što su bila Osmansko Carstvo i Rusija, ali i na politički ustroj u monarhijama kao što su bile Austrija i Pruska, budući da je u tim zemljama dio naroda bio za rušenje takvih strogo centralističkih režima. Ideje Francuske građanske revolucije prožete su republikanskim duhom što je u velikoj suprotnosti s poimanjima apsolutne monarhije. Međutim, republikanske ideje nisu odmah bile skroz primjenjive budući da su još neko vrijeme bili prisutni elementi starog poretka, a slična je situacija bila i u cijeloj Europi. Ideje i tekovine Francuske revolucije puni značaj dobile su tijekom 19. i 20. stoljeća kada i u postojeće monarhije postaju republike.⁴⁷

Za razvoj ustavnosti u Europi značajni su i događaji koji su slijedili nakon revolucije, točnije razdoblje vladavine Napoleona Bonapartea kada se njegovim osvajanjima ideje ustavnosti, premda ne u svom izvornom obliku, šire u talijanskim, njemačkim i poljskim državicama, ali i Nizozemskoj i Švicarskoj te i nekim skandinavskim zemljama, koje nisu povezane s Napoleonovim osvajanjima, kao što su Švedska i Norveška. Značajan dio 19. stoljeća obilježili su ratni sukobi i nemiri, no 1871. godine došlo je do razdoblja mira koji je bio ponekad remećen samo sukobima na Balkanu. U tom periodu većina europskih zemalja uvela je ustave, dok se u nekim zemljama kao što su Austrija, koja od 1804. prestaje biti Habsburška Monarhija, zatim Njemačka, Rusija i Osmansko Carstvo, tek vode prvi koraci prema ustavnosti. Zemlje u kojima su ustavi već doneseni mijenjaju postojeće te donose nove ustave po uzoru na liberalne i demokratske ideje.⁴⁸

⁴⁶ Eugen PUSIĆ (ur.), *Francuska revolucija – ljudska prava i politička demokracija nakon dvjesto godina*, Zagreb, 1991., str. 331-333.

⁴⁷ Isto, str. 333-334.

⁴⁸ Isto, str. 338

3.2. Posljedice Francuske revolucije u svijetu

Ideje koje su bile promovirane tijekom Francuske revolucije ubrzo su se proširile po svijetu te su revolucionarne ideje osobite imale odjek u koloniziranim zemljama poput Brazila koji je bio u posjedu Portugala, dok je ostatak Latinske Amerike bio pod vlašću Španjolske. U Latinskoj Americi se najviše pažnje pridalo ideji o slobodi i nezavisnosti budući da se radilo o koloniziranom području te je 1817. oslobođen Čile, dok su 1819. godine, uz pomoć poznatog 'osloboditelja' Simona Bolivara, nezavisnost proglasile Venezuela i Nova Granada. Zatim 1824. nastala je i Republika Meksiko te su dvije godine kasnije oslobođene republike Peru i Bolivija. Što se tiče muslimanskih zemalja te Kine i Rusije, u kojima je još uvijek vladalo carstvo, demokratske reforme provedene su tek tijekom dvadesetog stoljeća. Osmansko Carstvo je bilo prva zemlja muslimanskog svijeta koja je uvažila ideje Francuske revolucije pa je tako od 1839. do 1861. trajalo razdoblje Tanzimata u kojem su provedene brojne reforme, a jedna od važnijih je jednakost svih pred zakonom.⁴⁹

⁴⁹ Herve LUXARDO, *Povijest ljudskog roda: Francuska revolucija 1789.*, Ljubljana-Zagreb, 1989, str. 61-62.

4. Zaključak

Zaključno možemo reći da je Francuska građanska revolucija bio jedan vrlo dinamičan proces koji je donio brojne promjene i to ne samo za francusku državu već i za cijelu Europu. Događaji tijekom revolucije doveli su do rušenja feudalnog sustava čime je značajan dio stanovništva postao slobodan budući da u to vrijeme većinu države čini seljaštvo. Zatim, tijekom tog razdoblja došlo je do smjene monarhijskog sustava koji je bio zamijenjen vladavinom naroda uspostavom Konventa. Francuska revolucija dovela je do učvršćenja ustavnosti unutar vlastite zemlje, ali i u zemljama diljem Europe koje su slijedile francuski primjer. Ustavima koji su donijeti između 1791. i 1795. godine zajamčena su brojna građanska prava, kao što je na primjer biračko pravo iako je ono bilo ograničeno na punoljetne muškarce. Također određene su i neke građanske obaveze te je određeno da treba pomagati siromašne. Uvođenjem predstavničkog sistema vlasti profitirali su gotovo svi građani Francuske, no razina demokratičnosti koja je stvarana tijekom revolucije doživjela je pad 1799. godine kada vlast u zemlji ponovno dolazi u ruke jedne osobe, Napoleona Bonapartea, te počinje sasvim novo razdoblje u povijesti Francuske.

Francuska revolucija odjek je imala i diljem svijeta gdje su stanovnici različitih zemalja, inspirirani događajima u francuskoj državi, pokrenuli pobune u vlastitim državama. Ta taj način, tijekom 19. stoljeća, oslobođen je velik dio Latinske Amerike koja je dugo vremena bila kolonizirana od strane Portugala i Španjolske. Velik napredak u smjeru demokracije ostvaren je i u Turskoj koja je bila među prvim islamskim zemljama koja je počela primjenjivati ideje i tekovine Francuske revolucije te u Austriji i Njemačkoj gdje se tijekom 19. stoljeća polako uvode ustavni elementi.

Na kraju može se zaključno reći da je Francuska revolucija događaj koji je doveo do značajnih promjena kao što su uvođenje demokracije te slabljenje utjecaja Crkve. Međutim, prekid veza između države i Crkve nije bio glavni cilj, već je najvažnije bilo ostvariti političke i društvene promjene u smjeru veće demokratičnosti u zemlji. Također, nastojalo se ograničiti vlast vladara i smanjiti centralizaciju države te stvoriti pravedniju vlast u smislu poštivanja zakona pred kojim su svi jednaki. Događaji koji su obilježili povijest Francuske od 1789. do 1799. godine postavili su temelje ustavnosti, demokracije i državnog uređenja koji u sličnom obliku postoje i dan danas.

Literatura

- CARPENTIER, Jean i LEBRUN, Francois, ROKSANDIĆ, Drago (ur.), *Povijest Francuske*, Zagreb: BARBAR, 1999.
- LUXARDO, Herve, VUJNOVIĆ, Danica (ur.), *Povijest ljudskog roda: Francuska revolucija 1789.*, Ljubljana – Zagreb, 1989.
- MILKOVIĆ, Kristina (ur.), *Povijest 12. knjiga: Kolonijalizam i građanske revolucije*, Zagreb, 2008.
- OPAČIĆ, Vid J. (ur.), *Istina o povijesti: Kako novi dokazi mijenjaju priču o prošlosti*, Zagreb: Mozaik knjiga, 2007.
- PUSIĆ, Eugen (ur.), *Francuska revolucija – ljudska prava i politička demokracija nakon dvjesto godina*, Zagreb, 1991.
- SOKOL, Smiljko, KREGAR, Josip (ur.), *Politička i ustavna povijest jakobinskog razdoblja Francuske revolucije*, Zagreb: Globus, 1989.
- TOCQUEVILLE, Alexis de, *The Old Regime and the French Revolution*, New York, 1983.